

VI. Activitat de recerca

Programes de recerca

Secció Històrico-Arqueològica

Base de dades de monuments commemoratius de Catalunya

Director: Albert Balcells i González

El programa ha continuat aplegant informació de les províncies: encara resten algunes comarques de la província de Girona, totes les de Lleida i bona part de les de Tarragona. Amb tot, d'aquestes tres províncies ja se n'han catalogat 224 monuments de 27 municipis de més de 10.000 habitants i caps de comarca.

També s'ha col·laborat amb el Museu d'Història de Catalunya pel que fa a la localització i la descripció de tots els monuments referits a l'11 de setembre de 1714 amb vista a l'exposició «300 Onzes de Setembre. 1714-2014», que commemorarà el tricentenari d'aquest fet històric.

Finalment, s'ha treballat per a posar en línia al web de l'IEC la part de la base de dades que ja està finalitzada.

Catalunya Carolíngia

Directors: Gaspar Feliu i Montfort
Josep M. Salrach i Marés

Al llarg d'aquest curs s'han dut a terme els treballs finals de preparació de l'edició

del volum VII, corresponent al comtat de Barcelona, que estan molt avançats, així com l'índex onomàstic i toponomàstic, que ha sofert una aturada relativa per la necessitat de córrer els documents afectats per la introducció en el seu moment cronològic d'alguns documents apareguts recentment.

També s'ha continuat treballant en la transcripció i l'aparell diplomàtic del volum corresponent als comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga, però ha calgut disminuir el ritme del treball en aquest volum per problemes de finançament.

Corpus des Troubadours

Directors: Tomàs Martínez Romero
Vicenç Beltran i Pepió

En primer lloc, s'ha treballat en la construcció del web: s'ha fet la digitalització i la correcció de proves de catorze edicions en llibre i de nou edicions en article, i s'han incorporat al web nou edicions en llibre i quatre edicions en article. En aquest moment, s'hi poden consultar gairebé mil edicions.

En segon lloc, s'ha preparat l'organització del congrés «800 anys després

de Muret», que tindrà lloc a la seu de l'IEC, el 24 i 25 d'octubre de 2013, amb participació d'investigadors de Catalunya, de França i d'Itàlia.

Finalment, entre els treballs produïts del projecte destaquen els següents:

— L'acabament i l'acceptació per a la seva publicació del llibre d'Antonella Martorano *Ponç de Capduelh*, procedent d'un projecte de recerca de la Universitat de Pisa.

— La invitació de Vicenç Beltran a un col·loqui a la Casa de Velázquez, en el qual va presentar el treball «La reina Plantagenet: los trovadores en España», en *Los modelos anglo-normandos en la cultura letrada de Castilla (siglos XII-XIV) - Les modèles anglo-normands dans la culture lettrée en Castille (XII-XIV siècles)*. Madrid, 25 i 26 d'abril de 2013.

— La col·laboradora del projecte Irene Capdevila Arrizabalaga ha començat la seva tesi de doctorat sobre la traducció catalana del *Breviari d'amors* de Matfre Ermengaud.

Corpus Documental de les Relacions Internacionals de Catalunya i de la Corona d'Aragó

Directora: M. Teresa Ferrer i Mallol

Durant aquest curs s'ha enllestit el gruix del segon tom del primer volum de la col·lecció documental que és l'objectiu final del projecte. S'han redactat els tres estudis

introdutoris dedicats, el primer, a les relacions amb els estats islàmics d'al-Àndalus (Carles Vela); el segon, a les relacions amb Aragó, amb especial atenció a la unió matrimonial d'Aragó i Barcelona (M. Teresa Ferrer i Carles Vela), i, el tercer, a les relacions amb els altres regnes peninsulars, posant èmfasi en les relacions amb Castella i Navarra, els dos veïns més immediats i amb els quals més conflictes es van encetar (M. Teresa Ferrer i Carles Vela).

També s'han enllestit les edicions dels documents que acompanyaran els tres estudis (Teresa Huguet i Carles Vela). En aquest sentit, arran de l'aparició d'un nou diplomatarí del rei Pere el Catòlic, ha calgut incloure aquesta obra en l'aparat crític i també contrastar-ne les edicions (Teresa Huguet). També s'ha fet una cerca de possibles edicions d'alguns documents àrabs i d'altres de relatius a les relacions amb la Mediterrània oriental que no s'havien pogut acabar de localitzar (Teresa Huguet). El material per al segon tom està, doncs, gairebé enllestit.

En paral·lel, s'ha continuat la tasca d'ordenació de la documentació del temps de Jaume el Conqueridor (1214-1276), que es publicarà en el segon volum de la col·lecció. S'han elaborat registres i s'han controlat els originals i les còpies conservades, així com les edicions existents, per tal de completar l'aparat crític i les edicions del proper volum (Teresa Huguet).

Corpus Inscriptionum Latinarum

Director: Marc Mayer i Olivé

El treball de camp ha estat fonamentalment desenvolupat a l'illa de Mallorca i s'ha revisat *in situ* el 70% del material epigràfic conegut o se n'ha comprovat la pèrdua definitiva. Malgrat que el Museu de Mallorca es troba en reestructuració, ha estat possible consultar una part important dels fons gràcies a la col·laboració del personal treballador, que ens permeté l'accés al magatzem provisional i ens hi localitzà una part important del fons. Malgrat tot, manca encara revisar el que calculem que és un 30% del material de l'illa, que es troba a la seva zona sud o bé es troba entre el material arqueològic dipositat al museu, sense identificació clara, puix que procedeix de les etapes antigues de l'excavació de la ciutat de *Pollentia*.

Entre els aspectes positius de la campanya, cal destacar que s'han trobat un bon nombre d'inèdits i que la revisió ha permès de localitzar inscripcions que es creien perdudes des de mitjan segle xx. Paral·lelament a aquest treball de registre d'inscripcions de l'illa de Mallorca, s'ha completat la bibliografia corresponent a l'illa de Menorca i s'han preparat els materials per tal de treballar, amb vista al curs vinent, a les illes d'Eivissa i Formentera. Igualment, s'ha fet l'autòpsia de les noves inscripcions aparegudes a les comarques de les zones que estan en redacció definitiva.

Pel que fa a la tasca de redacció, els principals eixos sobre els quals s'ha treballat han estat els següents: revisió i redacció definitiva de les inscripcions de la província de Girona (amb nuclis tan rellevants com Empúries), revisió i redacció definitiva de les fitxes de la província de Barcelona i actualització, supervisió i unificació de la bibliografia global de tot el *conventus Tarraconensis* nord.

En un camp complementari, s'ha publicat puntualment l'onzè número de la revista *Sylloge Epigraphica Barcinonensis*, número corresponent a 2013, i s'ha tingut presència en les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, en les quals s'ha presentat una comunicació sobre l'epigrafia de Cales Coves (Menorca), i també en un congrés internacional celebrat a Budapest. Està en avançat estat de redacció un volum sobre l'epigrafia de *Ruscino* (Castell Rosselló - Perpinyà) en relació amb l'arqueologia. L'aparició d'importants monografies sobre marques d'àmfores especialment a les comarques de Barcelona ha estat una novetat que cal considerar i que representa una ampliació del treball molt notable, ja que aquestes marques constitueixen en gran part el complement de l'epigrafia sobre altres suports, però, al mateix temps, comporten un treball suplementari de crítica d'identificacions de personatges que es basen en criteris metodològics més arqueològics que prosopogràfics.

S'ha continuat, també, la recerca en el camp de l'epigrafia preromana dels

Països Catalans, indispensable per a una correcta presentació del corpus epigràfic.

Corpus Internacional des Timbres Amphoriques

Directors: Josep Guitart i Duran
Carles Carreras

Durant el 2013 s'ha completat l'edició del volum que teníem en preparació dedicat a les marques d'àmfora a una part del territori de la ciutat romana de *Barcino* (Barcelona), concretament a la zona de l'actual comarca del Baix Llobregat. El llibre, que ha sortit d'impremta el mes de novembre, presenta el catàleg de les més de sis-centes marques recollides i també l'estudi arqueològic d'algunes de les terrisseries que produïen aquestes àmfors que han estat excavades en els darrers anys.

Paral·lelament, s'ha començat la recopilació de les marques d'àmfora a les actuals comarques del Vallès amb vista a preparar un nou volum, *Barcino III*, que completarà el territori d'aquesta ciutat romana.

Corpus Textual de la Catalunya del Nord: Catàleg d'impresos rossellonesos

Directora: Eulàlia Duran i Grau

S'ha treballat en la descripció tipobibliogràfica d'impresos rossellonesos dels se-

gles XVIII-XIX (fins a 1840): se n'ha actualitzat la llista (a partir de catàlegs manuscrits, impresos i digitals, i de catàlegs de llibreTERS de vells), s'han descrit tipobibliogràficament els impresos de la Biblioteca de Catalunya i s'han revisat els d'alguns altres fons, per exemple, la Mediateca i els Arxius dels Pirineus Orientals de Perpinyà (ADPO). De la mateixa manera, es continua treballant en l'elaboració d'estudis específics sobre alguns impressors i textos impresos.

D'altra banda, s'ha participat en l'organització de la I Jornada del Corpus Textual de la Catalunya del Nord «Impremta i literatura a la Catalunya del Nord durant l'edat moderna (segles XVI-XVIII)», que es farà el 13 de desembre a l'IEC. Mercè Comas (Biblioteca de Catalunya), Eulàlia Miralles (Universitat de València) i Marc Sogues (Universitat de Girona), tots ells col·laboradors del projecte, han treballat en la programació, i Eulàlia Duran ha format part del comitè científic.

Diccionari d'Historiadors de l'Art Català

Directors: Francesc Fontbona
i de Vallescar
Bonaventura Bassegoda
i Hugas

Al llarg d'aquest curs han continuat arribant els articles biogràfics. Als cent seixanta-vuit que ja estan penjats al web se

n'hi afegiran un centenar més, que actualment s'estan corregint. La tasca és doble: de redacció, però també de contactar amb els diferents autors. Els historiadors vivents redacten ells mateixos la seva semblança; els encàrrecs d'articles d'historiadors històrics, en canvi, que són els que es remuneren econòmicament, es van fent gradualment, segons les disponibilitats materials. De moment només s'han encarregat els articles dels tipus A i B (llargs i mitjans), i del tipus C (curts) encara no se n'ha demanat cap.

La major part d'articles incorporats i encarregats són d'historiadors de l'art de la Catalunya estricta, però com que fins a les acaballes de l'edat moderna l'art català tenia indubtablement un àmbit de Països Catalans, es preveu incloure-hi també historiadors valencians i balears. (Els de la Catalunya del Nord ja s'hi estan incloent ara.) D'altra banda, els segles XIX i XX es produeix un fenomen especial: l'existència de persones reticents a ser etiquetades sota el nom de catalanes. Tanmateix, la intenció del projecte és incorporar al diccionari totes les persones que s'hi sentin còmodes.

Edició crítica de les obres completes de Manuel Milà i Fontanals

Director: Manuel Jorba i Jorba

Es tracta del recull (prèvia identificació i atribució, en algun cas, d'obres impreses

o manuscrites), l'organització, l'establiment del text, la transcripció en programa informàtic, la redacció d'estudis específics i anotació de cadascuna de les parts, l'edició en paper i, posteriorment, l'edició electrònica de l'obra completa de Manuel Milà i Fontanals (1818-1884). Es continua treballant en l'edició del primer volum.

Els cereals als mercats dels Països Catalans a l'edat mitjana: la gestió dels intercanvis d'un aliment estratègic

Director: Antoni Riera i Melis

Al llarg del curs 2012-2013, l'equip de recercadors ha treballat en diversos arxius i biblioteques de Barcelona, Girona i Ciutat de Mallorca, per tal de reunir referències inèdites sobre el comerç privat i les polítiques públiques de proveïment de cereals en les ciutats catalanes durant la baixa edat mitjana.

Joan Montoro ha continuat la revisió dels protocols notariais de la primera meitat del segle XIV dipositats a l'Arxiu Capitular de Barcelona (Guillem Borrell, Bernat de Vilarrúbia, Pere Torroella, Pere Torre, Bernat Guillem de Vilarrúbia, Pere Borrell).

Montserrat Richou ha prosseguit, a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, la consulta dels protocols notariais del darrer terç del segle XIV i primer del

segle xv (Francesc Fuster, Pere Claver, Pere de Pou, Joan Parellada, Joan de Pericolis, Pere Pellisser, Pere de Folgueres, Antoni Estapera, Tomàs de Bellmunt, Guillem Donadeu i Mateu Ermengol).

Joel Colomer ha continuat, a l'Arxiu Provincial de Girona, la consulta dels protocols del segon quart del segle xiv redactats pels notaris de Besalú (Ramon Socarrats, Bernat Burgès, Bernat Cavaller, Bernat Safont, Arnau Massó, Pere Mallorques i Bartomeu Massó) i de Castelló d'Empúries (Pere Perí, Guillem Costa i Bernat Jonquer).

Ramón Agustín Banegas ha continuat treballant a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, on ha examinat la documentació redactada pels principals notaris de la segona meitat del segle xv (Dalmau Ginebret, Andreu Mir, Pere Tarafa, Mateu Safont, Marc Busquets, Bartomeu Costa, Francesc Terrassa, Joan Guerau, Gabril Devesa i Joan Sallent). Durant el segon semestre de 2013, ha obert un altre front de treball a l'Arxiu Capitular de Barcelona, on s'ha concentrat en la consulta de dinou registres comptables de la Majordomia de la Pia Almoïna de Barcelona, corresponent als anys compresos entre 1407 i 1463.

Antoni Ortega ha continuat la consulta de la documentació mallorquina de la segona meitat del segle xiii i primer terç del xiv de l'Arxiu Capitular de Mallorca (protocols notariais i pergamins), de l'Arxiu Diocesà de Mallorca (miscel-

lània i papers solts) i de l'Arxiu del Regne de Mallorca (escrivania de cartes reials, lletres reials i suplicacions).

Pol Serrahima ha estat redactant la tesi doctoral sobre la política frumentària del Consell de Barcelona durant la primera meitat del segle xv.

Cal destacar que s'ha obert temàticament la recerca, amb la incorporació de l'anàlisi del proveïment i el consum urbans d'altres aliments, com la carn (Ramón Agustín Banegas), el vi (Maria Soler) i el sucre (Antoni Riera).

Tots aquests membres han difós i contrastat el seu treball d'anàlisi documental, tant en diversos seminaris nacionals i tallers internacionals com en un seguit d'articles de revista i capítols de llibres especialitzats.

La justícia a la Catalunya medieval

Directors: Josep M. Salrach i Marés
Tomàs de Montagut
i Estragués

L'objectiu d'aquest programa és l'elaboració d'un diplomatarí de la justícia catalana medieval (segles ix-xii), disposar d'una àmplia selecció documental que il·lustri el sistema de jurisdiccions i administració de justícia aplicat a la Catalunya baixmedieval (segles xiii-xv) i preparar l'edició i l'estudi del manuscrit de les Constitucions de Catalunya de 1413-1422, custodiat a l'Arxiu de la Corona

d'Aragó. En aquests moments s'està duent a terme la recopilació documental.

Llibres de matrícula de les insaculacions (llibres de l'ànima) de la ciutat de Barcelona (1498-1713)

Directora: Eva Serra i Puig

Aquest any, els investigadors Jordi Buyreu, Núria Florensa, Silvia Jurado, Eduard Martí, Miquel Pérez Latre i Eduard Puig han continuat fent el buidatge de la documentació de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona relativa a les insaculacions de la ciutat. No s'ha acabat encara aquesta transcripció, fet que endarrerix una mica l'etapa de revisió. La documentació és d'una gran complexitat perquè els volums objecte de treball (G-8111, G-8112, G-8113, G-8114, G-8115, G-82/3 i G-82/5), a mesura que avança la cronologia, esdevenen més complicats: encavalcaments de noms, reiteracions, esmenes de l'època, etc., cosa que no permet una transcripció fluida i ràpida. Sobre la marxa s'han hagut de fer reajustaments a la plantilla de recollida de dades, ja que la documentació presentava variants al llarg del temps.

S'ha treballat individualment en la transcripció i col·lectivament en sessions de treball d'aclariment de dubtes. D'altra banda, el fet que les insaculacions de la Diputació del General ja estiguin enllestides i en revisió de galerades és un

actiu per a acabar aquestes de la ciutat de Barcelona que han resultat més complexes que les de la Generalitat. La insaculació de la Generalitat es presenta documentalment més ordenada i acotada que la de la ciutat de Barcelona, especialment pel que fa al Consell de Cent i determinats oficis de la ciutat de multitudinària participació fora, però sobretot dins, de les bosses del sistema de sac i sort.

Percepció del patrimoni artístic

Director: Romà Escalas i Llimona

L'equip està format per Salvador Giner (supervisió sociològica), Mònica Pagès (logística i coordinació), Manolo Laguillo (assessor de fotografia), Arume Calvo i Alexandra Varela (suport audiovisual i comunicació) i Jaume Ayats (etnomusicologia).

El projecte està dirigit a l'estudi de la construcció, l'anàlisi i la valoració del patrimoni artístic per part de les noves generacions, valent-nos dels nous elements perceptius i d'observació que ens ofereixen les tecnologies actuals en ús. Aquest projecte explora nous camins en el diàleg sobre la percepció i acollida del patrimoni artístic, oferint un camp obert i convidant altres institucions a continuar en aquesta recerca, tot adaptant-la a les seves condicions i necessitats.

Aquest curs 2012-2013 s'han fet trenta-quatre visites d'exposició del pro-

jecte i activitats de camp amb visitants i investigadors als diferents centres patrimonials, museus i espais arquitectònics programats: el Museu de la Música, el MNAC, l'ICUB, el Museu Marès, el Museu Marítim, el Consorci del Patrimoni de Sitges, dos museus de França —Jean-Pierre d'Albera (Centre National de Patrimoine), Paul i Christine Mace (CIMP)—, el Museo del Traje (Madrid) i la Vila Museu Pau Casals. S'ha recollit el material de camp en forma de fitxers de text, d'imatge i vídeo.

Recerca arqueològica de la ciutat romana de Iesso (Guissona)

Director: Josep Guitart i Duran

L'equipament cultural format pel Parc Arqueològic de Guissona i el Museu-Centre d'Interpretació, inaugurat el 2011, constitueix avui un poderós instrument per a dur a terme els objectius d'aquest programa de recerca: d'una banda, l'excavació i l'estudi del jaciment arqueològic de la ciutat romana de Iesso i, de l'altra, la transferència d'aquesta recerca a l'àmbit acadèmic i escolar i al públic en general.

El 8 i el 19 de juliol de 2013 s'ha portat a terme una campanya d'excavació, centrada en dos punts del Parc Arqueològic de Guissona, la zona de les termes públiques i la zona de la muralla, que ha donat continuïtat als treballs realitzats en el darrer curs.

La campanya d'excavacions s'ha fet coincidir amb la setena edició del Curs d'arqueologia de Guissona, que ha estat un èxit de participació. Entre les activitats complementàries realitzades destaquen les conferències de José Antonio Mínguez («La función de la Ciudad de la Cabañeta en el proceso de romanización del valle medio del Ebro»), de Piero Berni i Cèsar Carreras («Noves visions sobre les marques de les àmfores de la *Tarraconensis*: terrisseries, troballes i lectures») i la conferència de clausura del curs de Joan Gómez Pallarès, «Contextualització de la inscripció de Servil·la Praepusa dins del conjunt d'inscripcions llatines d'Hispania».

També s'ha fet una intensa tasca de laboratori amb l'objectiu de completar les memòries d'excavació que havien quedat pendents dels cursos passats, en què la dedicació es va centrar prioritàriament en l'execució del projecte del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) de valoració del Parc Arqueològic i de realització del Museu-Centre d'Interpretació. S'han conclòs i s'han lliurat al Servei d'Arqueologia de la Generalitat dues memòries d'excavació.

Una tasca important duta a terme des del Patronat d'Arqueologia de Guissona, atenent a la demanda de l'Ajuntament de Guissona i de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat, ha estat la col·laboració en l'elaboració del nou Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (POUM) de Guissona, que

implica una expansió futura del poble mitjançant la urbanització de nova planta de totes les terres de cultiu situades al nord del Parc Arqueològic i contigües, per tant, al jaciment de *Iesso*.

Repertori de manuscrits catalans

1471-1714

Directora: Eulàlia Duran i Grau

L'equip del programa està integrat per dos col·laboradors: Maria Toldrà (coordinació) i Joan Mahiques. La base de dades MCEM - Manuscrits Catalans de l'Edat Moderna (<http://mcem.iec.cat>) s'ha consolidat com a eina de treball durant el curs 2012-2013.

S'ha incorporat en el menú de la base de dades la pestanya «Manuscrits» i la funcionalitat «Tots els manuscrits», que proporciona als usuaris un panorama actualitzat del contingut: fons treballats, total i llista de manuscrits amb un enllaç a cada entrada.

S'han introduït dues-centes vint-i-vuit entrades noves, amb els identificadors MCEM 1890, 1891, 1896-1899, 1974-2187, 2200-2207, que corresponen a manuscrits de l'Arxiu de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, l'Arxiu de les Carmelites Descalces, l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, la Biblioteca de Catalunya, la Biblioteca de la Universitat de Barcelona i una biblioteca privada de Girona.

S'ha fet pública una nova secció de la base de dades, «Materials», que acull eines suplementàries d'estudi de la producció bibliogràfica catalana de l'edat moderna. El primer producte que s'hi ha incorporat és el *Diccionari biogràfic d'autors carmelites descalços de la província de Sant Josep*, a cura de Mercè Gras, arxivada dels carmelites descalços de Catalunya i Balears. Els materials lliurats per l'autora durant la seva col·laboració amb MCEM en cursos anteriors es presenten, ara, en format de fitxes d'autor i obres anònimes, enllaçades amb l'entrada corresponent de MCEM, quan escau, que proporcionen notícies de materials inèdits sobre la contribució dels carmelites a la cultura catalana entre els segles XVI i XIX, conservats a Barcelona, Burgos, Madrid, València, etc. Actualment, el *Diccionari* té cent noranta entrades d'autors i obres anònimes.

S'ha ampliat el nombre d'entrades de la base de dades amb la incorporació de noves descripcions. D'una banda, el treball s'ha concentrat en els fons barcelonins, que conserven un nombre més alt de manuscrits de l'època i, de l'altra, en catàlegs ja publicats i repositoris digitals per als materials conservats en altres fons actualment no accessibles.

MCEM ha consolidat la col·laboració amb els centres bibliogràfics del país, iniciada fa uns anys amb la Biblioteca de Catalunya i, ara, amb la Biblioteca de la Universitat de Barcelona (Biblio-

teca de Reserva del Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació). Així, doncs, en els registres catalogràfics dels catàlegs en línia respectius apareix la referència a MCEM.

Tabula Imperii Romani - Forma Orbis Romani (TIR-FOR)

Director: Josep Guitart i Duran

Bona part de l'activitat del curs 2012-2013 ha continuat centrada en l'explotació científica de l'intens treball arqueològic de camp que s'ha dut a terme al llarg dels anys anteriors en el territori de l'*ager Tarraconensis* (a la dreta del riu Francolí).

S'ha conclòs l'edició del volum 5, que es preveu que surti d'impremta el mes de setembre de 2013. Aquest volum són les actes del simposi internacional organitzat en el marc del projecte l'octubre de 2010 amb el títol: «*L'ager Tarraconensis*. Paisatge, poblament, cultura material i història».

El volum 4, dedicat a l'estudi de la vil·la romana dels Antigons (Reus), està ja preparat per a entrar en premsa. Pel

que fa al volum 6, s'ha començat la seva elaboració. I ha continuat la preparació del volum de la *Forma Conventus Tarraconensis*, que es deriva dels resultats de la recerca arqueològica duta a terme al Baix Penedès, al territori de la Cossetània oriental, i ja publicats parcialment al seu moment.

D'altra banda, és en premsa, dins la «Serie Studia Archaeologica» del projecte, el llibre dedicat a l'estudi de l'arquitectura domèstica de les ciutats romanes de Catalunya, que serà una coedició de l'IEC i la UAB.

Pel que fa a la coordinació internacional, el novembre de 2012 es va reunir a Roma la Comissió Internacional per a la TIR-FOR. En l'Assemblea General de la Unió Acadèmica Internacional celebrada a Magúncia el maig de 2013, es va procedir a l'avaluació quinquennal de la globalitat del programa.

A partir del maig de 2013, Josep Guitart, a proposta de l'antic coordinador, Paolo Sommella, de l'Acadèmia dei Lincei, i amb l'assentiment de l'Assemblea General de la UAI, ha assumit la coordinació internacional del projecte en nom de l'IEC.

Secció de Ciències Biològiques

Corpus Ictionímic del Català.

Diccionaris de Peixos i de Mamífers Marins

Director: Jordi Lleonart i Aliberas

Aquest corpus s'inicià el curs 2009-2010 amb l'objectiu de crear una base de dades ictionímica del català, i més endavant es començà a treballar en col·laboració amb el TERMCAT. El corpus s'elabora a partir de la informatització del buidatge de diverses obres catalanes: *a)* obres informatitzades i de buidatge immediat (DIEC2, GDLC); *b)* obres informatitzades però de buidatge no automàtic (DCVB); *c)* obres no informatitzades però ja buidades, i *d)* obres no informatitzades i no buidades.

El projecte crea la base de dades a partir dels tres primers grups de material, i deixa el darrer grup per a una fase posterior. Respecte al grup *c*, es disposa del material que el doctor Alexandre Ribó ha buidat. Es tenen unes deu mil fitxes, que són les que s'estan informatitzant. Aquest fitxer, ja revisat i ordenat, va servir per a un treball presentat l'any 1986.

La base de dades s'estructura en els camps següents (modificables i ampliables en versions posteriors segons les necessitats): ictionim, nom científic donat per la font, nom científic actual, definició, font i comentaris.

Els sistemes naturals del delta del Llobregat

Director: Joan Pino i Vilalta

Aquest programa té per objectiu sintetitzar la informació relativa als sistemes ecològics del delta del Llobregat i editar-la seguint el format dels treballs *Sistemes naturals* publicats amb anterioritat. El cas del delta del Llobregat és especialment rellevant per a la ICHN, ja que conclourà la trilogia de volums dedicats als principals sistemes humits del litoral de Catalunya, juntament amb el del delta de l'Ebre (1977) i el dels aiguamolls de l'Empordà (1994).

Les activitats principals corresponents a aquest curs han estat en dues direccions: la finalització d'algunes projeccions que quedaven pendents, especialment en alguns grups poc coneguts d'invertebrats terrestres, i la coordinació del procés de redacció i lliurament dels articles, la major part dels quals ja es troben, en llurs versions preliminars, en mans del coordinador.

Flora i cartografia de les plantes, els fongs i la vegetació

Aquest programa de recerca consta, actualment, de tres subprogrames: «Flora i cartografia de briòfits», «Biodiversitat dels

fongs i líquens dels Països Catalans» i «Flora i cartografia de les plantes vasculars».

FLORA I CARTOGRAFIA DE BRIÒFITS

Directora: Montserrat Brugués i Domènech

Aquest curs s'ha dut a terme la preparació de les dades corresponents a cinquanta espècies de briòfits. Ha calgut recopilar i revisar tot el material d'herbari corresponent a citacions de la Península i de les illes Balears. Actualment, per a cada punt que apareix al mapa només es visualitza l'UTM, encara que a la base de dades hi ha molta més informació (municipi, localitat, recol·lector, any de recol·lecció, herbari, citació bibliogràfica i observacions) que progressivament s'anirà visualitzant.

S'han actualitzat els mapes d'espècies cartografiades els cursos anteriors; durant el curs, s'ha actualitzat el 97 % de les espècies. D'altra banda, s'ha elaborat una fitxa per a cada espècie on consten les sinonímies, l'ecologia, la distribució, el grau d'amenaça i, si escau, observacions, així com unes il·lustracions significatives per al reconeixement de l'espècie. A l'últim, s'han actualitzat els tesaurus d'espècies i el tesaurus bibliogràfic.

Tot aquest treball ha fet possible la visualització a l'aplicació *Cartografia de Briòfits. Península Ibèrica i Illes Balears* dels mapes actualitzats de 284 espècies de briòfits que representen un total de 8.982 citacions.

BIODIVERSITAT DELS FONGS I LÍQUENS DELS PAÏSOS CATALANS

Directors: Xavier Llimona i Pagès
Claude Roux

El present projecte, complementat amb Biodiversitat micològica de Catalunya (vegeu el capítol VI, «Activitat de recerca», de la *Memòria 2011-2012*), aplega essencialment activitats d'estudi de la biodiversitat dels fongs, liquenitzats i no liquenitzats, amb una atenció especial envers els Països Catalans.

L'estudi de camp i de laboratori ha incorporat a l'estudi clàssic tècniques moleculars per a refinar el coneixement taxonòmic, la filogènia i la identificació dels tàxons. El prestigi internacional obtingut per alguns membres del projecte (Roux, Gaya, Giralt, Fernández-Brime, Navarro-Rosinés, Vila, Vidal, etc.) ha fet ampliar l'àrea d'estudi, especialment pel que fa a la geografia (algunes revisions són d'aplicació mundial).

Aquest curs s'han fet nombroses publicacions que, d'acord amb les dades de ResearchGate, han estat descarregades centenars de vegades, i s'ha assolit una projecció internacional que ha afavorit el desenvolupament de la recerca. A més, investigadors punters (Noorde-loos, Moreau, Lutzoni, Ortega, Beker, Seifert, Van den Boom) han comptat amb l'equip d'aquest programa com a col·laboradors.

Micologia

Hem pogut aprofitar moments propicis a principis de tardor per continuar l'estudi de camp, centrat en el component fúngic de les comunitats de *Cistus*, especialment al NE de Girona, amb la inclusió de comunitats de la Catalunya del Nord i de la Selva. S'han fet prospeccions d'estiu als Pirineus. La recerca taxonòmica s'ha centrat en *Entoloma* i gèneres afins. Cal esmentar que part del material estudiat d'aquest grup ens ha estat confiat des de centres de recerca d'Holanda, Rússia i altres centres interessats en el grup. Ha continuat l'estudi, per part d'Oltra i Gràcia, del fons Gràcia, que inclou més de deu mil recol·leccions.

Una notícia de primer ordre ha estat la publicació (Vidal i Ballesteros, 2013) de *Bolets dels Països Catalans i els seus noms populars*, al qual seguirà un segon volum, ja en avançada fase de redacció. L'obra representa, també, una proposta de noms de divulgació, que complementen els noms populars en les espècies comunes que no en tenen. La tria ha estat supervisada per l'IEC.

Taxonomia i filogènia

Hem de destacar el llibre de Vila i col·laboradors *Fungi non delineati LXVI. Studies on Entoloma*, que ha tingut una notable repercussió internacional. També liderats per Vila, han aparegut altres revisions de grups d'*Entoloma*, entre els quals destaca el treball dedicat al grup *Rusticoïdes*. Hi ha altres treballs d'aquesta mena en premsa,

tots fets integrant la metodologia clàssica amb la molecular. N'és un exemple el de Fernández-Brime *et al.*, sobre *Cortinarius* del subgènere *Phlegmacium*. És de destacar, també, la monografia de Calatayud *et al.* dedicada al gènere *Cercidospora*.

Liquenologia

Han continuat els estudis de camp dedicats als líquens del NE de Girona i als altiplans centrals de Catalunya, de la Garrotxa i del Ripollès. El treball de biodiversitat més important és el d'Atienza *et al.*, que representa una aportació molt extensa i bàsica al patrimoni natural líquènic de les Pitiüses, mal conegut fins ara. L'estudi de laboratori s'ha centrat, principalment, en les espècies calcícoles de l'Alta Garrotxa i del Moianès. Giralt *et al.* han aportat diversos treballs sobre fiscicàcies, en bona part noves per a la ciència. Els treballs de filogènia i taxonomia molecular han continuat centrats en les telosquistals i en el gènere *Diploschistes*. N'és un bon exemple el treball de Fernández-Brime *et al.* i el que està a punt d'aparèixer, sobre *Diploschistes rampoddensis*, una espècie subtropical, trobada també a la vall del Fluvià.

FLORA I CARTOGRAFIA DE LES PLANTES VASCULARS

Director: Josep Vigo i Bonada

L'objectiu bàsic del projecte és aplegar totes les dades, publicades o provinents

d'informadors fiables, sobre la flora vascular dels Països Catalans i ordenar-les en un banc que permeti fer tota mena de consultes i extreure'n dades encreuades.

A hores d'ara, el banc de dades relatiu a la corologia de les plantes vasculares dels Països Catalans (BD ORCA) conté cap a 1.550.000 entrades. Atesa l'escassa assignació econòmica, no ha escaigut d'establir un nou conveni amb vista a dotar una beca, com s'havia anat fent en anys precedents. El grup universitari que treballa genèricament en biodiversitat, i que rep aportacions d'altres fonts de finançament, té prou personal perquè se li hagin pogut encarregar les petites feines supletòries que l'ORCA requeria. Això ha permès continuar aplegant informació, tant alguna de bibliogràfica com l'aportada pels nombrosos col·laboradors. També s'ha refet el portal web amb tecnologia Java.

Pel que fa a la sèrie *Atlas corològic de la flora vascular dels Països Catalans*, aquesta obra ha de constar de vint volums. A partir de 2012 s'edita únicament en format electrònic. El 2013 s'hi han afegit les dades corresponents al volum 17.

Quant als *Catàlegs florístics locals*, d'aparició irregular, n'hi ha un de redactat i maquetat que no s'ha pogut publicar encara per manca de pressupost.

Millora de la presència de la llengua catalana dins de recopilacions internacionals de noms de plantes.

Vocabulari multilingüe de noms de plantes

Director: Eduard Parés i Español

Ponent: Mercè Durfort i Coll

S'ha treballat cada tàxon botànic de manera total: s'ha repassat la informació de la base de dades *Multilingual Multiscript Plant Name Database* (MMPND), les fonts bibliogràfiques, el nom científic i els sinònims; s'hi ha afegit el català i s'han repassat les altres llengües (anglès, francès, italià, alemany i portuguès) com a principals i també d'altres (japonès, africàans, neerlandès, etc.). S'han afegit espècies que són interessants per a nosaltres amb els corresponents noms en les diferents llengües. I, finalment, s'ha deixat la informació multilingüe enllestida de manera que es pugui afegir a la base. Els taxons treballats el curs 2012-2013 han estat els següents: *Quercus* 3: 142 (de *Q. ithaburensis* subsp. *macrolepis* a *Q. saltillensis*).

La incorporació de dades enviades a la base MMPND es va fent gradualment; la més rellevant a part de les esmentades a la memòria anterior és la del gènere *Castanea*. També s'ha començat a treballar amb el gènere *Quercus*.

Un resum quantitatiu de la tasca d'aquest curs pels 142 taxons tractats implica l'aportació a la base MMPND

original de les quantitats aproximades següents: noms científics, sinònims i autors: 479; noms catalans: 242; noms en les altres llengües: 1.765; noms per eliminar o moure a altres taxons: 65.

La MMPND comença a incorporar *motu proprio* alguns noms catalans als nous taxons (que necessitaran ser comprovats i completats), com ara: *Acanthus*, *Acer*, *Albizia*, *Ammi*, *Capsella*, *Carpobrotus*, *Castanea*, *Crocus*, *Cynodon*, *Ensete*, *Euphorbia*, *Gevuina*, *Lagerstroemia*, *Mesembryanthemum*, *Musa*, *Nigella*, *Paulownia*, *Salix*, *Tectona*.

Recuperació i difusió del patrimoni científic català. Localització, digitalització i anàlisi de les revistes de ciència, tecnologia i medicina publicades entre 1898 i 1938

Directors: Àlvar Martínez Vidal
Alfons Zarzoso

Ponent: Francesc Asensi i Botet

Després de la signatura del conveni entre l'IEC i l'Ateneu Barcelonès per a la recuperació i difusió del patrimoni científic català (24 de gener de 2013), que ens ha permès disposar dels fons de la revista *Ciència* (1926-1933), s'ha procedit a digitalitzar-la en format OCR. En el transcurs d'aquest procés s'ha detectat que mancava un número de la revista, que s'ha aconseguit de la col·lecció, també incompleta, preservada a la Biblioteca de

Ciències de la Universitat Autònoma de Barcelona. Montse Vallmitjana treballa en el projecte de digitalització de la segona època de la revista *Ciència* (1980-1992).

La digitalització s'ha completat al llarg de 2013 amb la cessió de les revistes per part del Museu d'Història de la Medicina de Catalunya (MHM): *Ars Medica*, *Revista de Medicina y Especialidades* (1925-1936) i *Instituto de Fisiología de la Facultad de Medicina de la UB (1920-1930)*. Òscar Montero ha estat la persona encarregada de fer el reagrupament dels PDF, i la indexació i el tractament informàtic dels continguts. Aquest curs, el treball s'ha realitzat en estreta coordinació amb el projecte Premsa Mèdica Catalana, del MHM, igualment centrat sobre revistes del primer terç del segle xx. D'altra banda, l'Observatori de l'Ebre, en el marc del centenari d'*Ibèrica* (2013), ha digitalitzat aquesta revista, consultable a l'Arxiu de Revistes Catalanes Antigues (ARCA) de la Biblioteca de Catalunya.

Un atlas genètic i lingüístic dels cognoms catalans

Director: Jaume Bertranpetit i
Busquets

Durant el 2013, s'ha completat l'extracció de les mostres de DNA dels 2.550 voluntaris. També per a totes les mostres, s'han genotipat els 17 STR del *kit* Yfiler, i els 64 SNP del múltiple OpenArray que vam

dissenyar. Dins de cadascun dels cinquanta cognoms, s'han establert, a partir de les diferències en els seus haplotips de STR, quins grups de voluntaris procedeixen d'un avantpassat comú recent i que probablement ja portava el cognom. Aquests resultats han estat carregats a la pàgina web del projecte, a la qual els voluntaris han pogut accedir. Els resultats preliminars mostren que els cognoms més freqüents tenen una diversitat genètica més elevada que no pas els cognoms menys freqüents, fet que indicaria que els cognoms més freqüents ho són pel seu poli-filetisme (és a dir, que van ser fundats un nombre més gran de vegades). El projecte ha implicat, doncs, obtenir i extreure DNA de 2.550 mostres i analitzar un total de 206.550 genotips. El projecte i els resultats s'expliquen detalladament al web <http://cognoms.upf.edu>.

La Secció ha iniciat els programes de recerca següents:

Anàlisi dels aspectes socials del fons d'arxiu de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona en el període 1770-1850

Director: Jacint Corbella i Corbella

Estudi citogenètic, filogenètic i filogeogràfic de *Pellaea calomelanos* (Sw.) Link (*Polypodiaceae*)

Director: Josep Vigo i Bonada

Aquest programa es duu a terme en col·laboració amb Joan Vallès, de l'Institut d'Educació Contínua (IDEC) de la Universitat Pompeu Fabra.

Estudi de l'activitat diamino oxidasa de bacteris probiòtics i aplicabilitat d'aquests bacteris per a reduir la intolerància a la histamina

Director: Abel Mariné i Font

Forma part del desenvolupament del projecte Amines, poliamines i altres components bioactius dels aliments, iniciat el curs 2011-2012, en col·laboració amb la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona.

Secció de Ciències i Tecnologia

Cent anys de matemàtiques a l'Institut d'Estudis Catalans (1911-2011)

Directors: Manuel Castellet i Solanas
Antoni Roca Rosell

El projecte, previst per a desenvolupar-se en tres anys, es planteja en dos àmbits: d'una banda, en la creació d'una base de dades de les activitats de l'IEC en relació amb les matemàtiques i, de l'altra, en la promoció de l'estudi i la reflexió, tant en termes historiogràfics com de comunitat investigadora.

El curs 2012-2013 s'ha continuat treballant en la base de dades del Centre de Recerca Matemàtica (CRM): s'ha acabat d'introduir la informació continguda a les seves memòries fins a 2011, i als expedients d'investigadors que hi han treballat. La base de dades en la primera fase —a falta de posteriors correccions o ampliacions— té un volum de 3.225 investigadors, 1.491 publicacions, 4.878 conferències i seminaris, 87 grups de recerca i 291 congressos i trobades.

Paral·lelament, també s'ha posat en marxa una segona base de dades dedicada a la Societat Catalana de Matemàtiques (SCM) i a la seva predecessora, la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques (SCCFQM). Aquesta recull les activitats desenvolupades per aquestes societats tal com aparei-

xen en les seves publicacions, memòries, butlletins, etc. La base de dades en la primera fase —a falta de posteriors correccions o ampliacions— té un volum de 343 persones, 513 publicacions, 49 concursos organitzats i 40 congressos i trobades.

També s'han revisat les actes de la Secció de Ciències de l'IEC, i se n'han recollit totes les referències a les matemàtiques entre 1911 i 1985 (falta arribar a 2011), en espera d'organitzar-ne la informació més endavant.

Ciència, tecnologia i ètica

Directors: Josep Amat i Girbau
Alicia Casals i Gelpí

Els treballs duts a terme aquest curs s'han estructurat en vuit grups de treball: ètica, territori i urbanisme; ètica i economia; ètica, medicina i salut pública; ètica i sistema educatiu; ètica i energia; ètica i ciència; ètica i espai públic de comunicació, i ètica i política. L'equip de direcció i els diferents grups han fet quaranta reunions de treball en què s'han presentat les aportacions a partir de les quals s'elaborarà el document recopilatori que servirà per a confeccionar el treball final.

De com el dret civil català pot facilitar la transferència

de tecnologia

Director: Frederic Luque i Carrillo

Ponent: Aícia Casals i Gelpí

El resum de les activitats realitzades durant el curs 2012-2013 es recull en els apartats següents:

a) Formació d'especialistes dels quals el nostre país té mancances

Actualització de la recerca bibliogràfica per a l'elaboració de l'estat de l'art en formació de gestió integral de projectes i identificació d'elements que, durant la cerca, s'han identificat com a mancances en l'estat actual, pel que fa als programes i els continguts de cursos de formació en gestió de projectes:

— Gestió simultània de projectes (entorn multiprojecte): s'ha detectat que, habitualment, en els cursos de gestió integrada de projectes s'aplica una hipòtesi implícita que considera un entorn monoprojecte, quan la realitat sempre és més propera a un entorn multiprojecte.

— Contractació: element que no es té en compte en els temaris de la gestió integrada de projectes; només s'explica l'aprovisionament des del punt de vista logístic, però no contractual.

— Finances: generalment es preveu la formació en control de costos, però no en finances, i les etapes d'un projecte donen la possibilitat de continuar a l'eta-

pa següent, i es pot valorar com una opció (en el sentit financer).

— Dinàmica de sistemes: es proposa que, en paral·lel a les planificacions lineals, es consideri un sistema cíclic, amb realimentació.

b) Utilitat social

Aquest apartat s'ha intentat desenvolupar, de manera experimental, amb el Departament d'Universitats i Recerca per a la possible contractació dels serveis de formació en transferència de tecnologia com un projecte. També s'han realitzat contactes amb l'Oficina de Valorització de la Recerca de la UPC per a la validació, si escau, de les hipòtesis.

c) Avenç en una línia de coneixement

Arran de la realització de diverses anàlisis (bibliogràfiques, jurídiques, acadèmiques) en els àmbits de les opcions reals i la gestió de projectes, es comencen a elaborar les conclusions finals d'aquest projecte.

Diccionari de Ciència i Tecnologia (DiCiT)

Director: Salvador Alegret i Sanromà

Durant el curs 2012-2013, aquest programa s'ha estructurat sobre tres eixos d'actuació: la publicació en línia d'obres terminològiques; el portal CiT (Terminologia de Ciències i Tecnologia), i la creació d'una

plataforma de redacció de noves edicions d'obres ja publicades i/o *ex novo*, i la posterior integració amb l'entorn de publicació i consulta per Internet. El programa ha publicat en línia el març de 2013 *Aportació a la terminologia geogràfica catalana*, de Marc-Aureli Vila (IEC, 1998).

L'octubre de 2012 es va signar un conveni de col·laboració entre l'IEC i la Universitat de les Illes Balears per a fer les edicions en línia d'una sèrie de col·leccions terminològiques i lèxics bàsics del Gabinet de Terminologia de la UIB. S'han fet les edicions en línia següents: *Tècniques instrumentals en bioquímica i biologia* (gener de 2013), *Comptabilitat financera* (febrer de 2013), *Bioquímica* (març de 2013), *Citologia i histologia (citologia)* (abril de 2013), *Citologia i histologia (histologia animal)* (maig de 2013), *Citologia i histologia (histologia vegetal)* (juny de 2013) i *Ecologia I* (juliol de 2013).

A més, també s'han dut a terme tasques d'actualització del *Diccionari jurídic* i del *Diccionari enciclopèdic de medicina*. El portal CiT ha anat creixent i millorant al llarg del curs, i es farà públic a principi de l'any 2014.

ExtractCiT (Extracció terminològica de ciència i tecnologia)

Director: Salvador Alegret i Sanromà

El grup IULATERM de la Universitat Pompeu Fabra ha desenvolupat eines

automàtiques de tractament de la informació general i especialitzada com un sistema d'extracció automàtica de terminologia de textos en suport digital, una plataforma completa per al treball terminològic a partir de corpus, que integra un sistema gestor de corpus textuals i de dades terminològiques i un editor de bases de dades en web, un sistema de seguiment de la terminologia, entre d'altres. Les tasques realitzades fins al moment queden limitades a la constitució de corpus i l'extracció de terminologia de nou revistes editades per l'IEC en llengua catalana i que són digitalitzades a l'Hemeroteca Científica Catalana. Els objectius del projecte per al curs 2012-2013 foren els següents:

— Extracció de terminologia (en format de base de dades lèxica) de quatre revistes vinculades a les Seccions de Ciències i Tecnologia i de Ciències Biològiques; de set revistes vinculades a la Secció de Filosofia i Ciències Socials, i de tres revistes vinculades a la Secció Filològica. Total de revistes processades l'any 2013: 14 revistes.

— Descripció del projecte (i resultats) a les pàgines web de l'IEC i de l'IULA-UPF.

— Lliurament dels materials i de les dades resultat de l'extracció terminològica de les catorze revistes acordades.

El portal CiT ha començat a fer la revisió de l'extracció terminològica de la *Revista de Química* feta per l'IULA, i

el 21 de febrer de 2013 es van rebre els arxius en format Excel amb els candidats a termes de les revistes següents: *Actes d'Història de la Ciència i de la Tècnica*, *Bulletí de la Societat Catalana de Matemàtiques*, *Educació Química*, *Omnis*

Cellula, *Quaderns Agraris*, *Revista Catalana de Micologia*, *Revista de Física*, *Revista de la Societat Catalana de Química* i *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*.

Secció Filològica

Programes normatius

Són aquells que tenen per objectiu l'establiment de la normativa explícita o de propostes normatives que responen a encàrrecs oficials. Són competència exclusiva de l'IEC, que delega en la Secció Filològica.

Gramàtica de la Llengua Catalana:

Sintaxi

Directors: Gemma Rigau i Oliver
(presidenta de la Comissió de Gramàtica)
Manuel Pérez Saldanya
(director de l'Oficina de Gramàtica)

La tasca d'actualitzar la normativa gramatical parteix dels principis bàsics que orientaren l'obra de codificació dirigida per Pompeu Fabra i de les aportacions que han contribuït a completar-la i que han assolit una acceptació social més àmplia, amb la voluntat d'aprofundir el consens en el si de la comunitat lingüística. La metodologia de treball implica el plantejament i la redacció successiva del text a càrrec d'una ponència redactora formada per membres de la Secció Filològica i assessorada puntualment per altres experts de fora i de dins de la institució. La feina de la ponència redactora se sotmet a l'avaluació de la Comissió de

Gramàtica i a la posterior aprovació de la Secció en ple. L'Oficina de Gramàtica intervé en la coordinació i la gestió de tot el procés i duu a terme tasques de suport a la ponència redactora i a la Comissió de Gramàtica. Actualment s'està treballant en la part de «Sintaxi», que ha de culminar l'obra en els propers anys.

Diccionari manual de la llengua catalana. Segona edició

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

L'objectiu d'aquest projecte, iniciat el 2007, és la redacció de la segona edició del *Diccionari manual de la llengua catalana* de l'IEC (DM2). De la mateixa manera que la primera edició del *Diccionari manual* suposà un avenç metodològic respecte del DIEC1, aquesta segona edició també serà innovadora respecte del DIEC2.

En aquesta segona edició, la distribució de la informació en articles respon a criteris formals i les accepcions s'ordenen d'acord amb el criteri d'ús (de més usual a menys usual). Les subentrades constitueixen una secció a part dins dels articles i s'ordenen alfabèticament. A més, s'incorporen als articles comentaris amb informacions de caràcter dialectal, funcional, sintàctic i morfològic, amb l'objectiu d'orientar l'usuari.

Nou Diccionari Normatiu de la Llengua Catalana

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

L'objectiu d'aquest projecte, iniciat el 2008, és la redacció d'un diccionari normatiu de nova planta elaborat amb els criteris i els mètodes propis de la lexicografia moderna i sense les limitacions de la tradició lexicogràfica catalana.

Després de l'aprovació el curs passat del *Criteri sobre el tractament de la variació funcional en el nou diccionari normatiu* (18 de maig de 2012), en les reunions tingudes, la Comissió de Lexicografia desenvolupà aquest criteri i en va fer diverses proves d'aplicació.

Projecte de recerca i codificació de la llengua de signes catalana

Director: Josep Quer i Villanueva

Ponent: Joan Martí i Castell

El projecte consisteix en la creació d'un corpus de referència de la LSC i els objectius principals són dos: documentar l'estat actual de la LSC, mitjançant una mostra àmplia i representativa de diferents tipus de discurs signat, i fer una anotació bàsica i descriptiva per a publicar en línia part del corpus com a material accessible. Hi col·laboren la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, la Federació de Persones Sordes de Catalunya, el La-

boratori de Llengua de Signes Catalana (LSC Lab) de la Universitat Pompeu Fabra i l'Obra Social La Caixa.

La primera versió del Portal de la Llengua de Signes Catalana es va presentar en un acte el dia 13 de novembre de 2012 a l'IEC, i té la voluntat que es converteixi en el lloc web de referència que reculli tots els recursos lingüístics disponibles en l'estudi de la LSC i els posi a l'abast dels seus usuaris, dels investigadors i de la societat en general.

Proposta per a un Estàndard Oral de la Llengua Catalana: Sintaxi i lèxic

Directors: Vicent Pitarch i Almela

(fascicle de sintaxi)

Joan Veny i Clar (fascicle de lèxic)

El 1990, la Secció Filològica inicià la publicació de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* amb el fascicle sobre fonètica. El 1992 n'aparegué el segon, dedicat a morfologia. Actualment, la Secció elabora els dos darrers fascicles de la col·lecció, el de sintaxi i el de lèxic.

Programes de recerca

Són aquells l'objectiu dels quals és dotar la comunitat científica d'una infraestructura de recerca o d'una obra de caràcter fonamental.

Atles Lingüístic del Domini Català

Directors: Joan Veny i Clar
Lídia Pons i Griera

Durant el curs 2012-2013 les activitats realitzades són les següents:

Atles lingüístic del domini català

(ALDC)

Se n'ha publicat el volum vi (desembre de 2012) i s'han començat els treballs de publicació del volum vii, que comprèn els capítols 14, «Insectes. Ocells. Animals salvatges», i 15, «Oficis». S'ha fet la primera revisió dels mapes i de les llistes corresponents al volum.

Petit atles lingüístic del domini català

(PALDC)

S'ha acabat la confecció dels mapes del volum 4, s'han elaborat els comentaris lingüístics de cada mapa i s'ha preparat el glossari i l'índex alfabètic de mots comentats.

Etnotextos

S'ha continuat el treball de transcripció dels textos de català nord-occidental i l'elaboració del glossari de termes dialectals.

Posada en xarxa dels materials del projecte

Durant aquest període s'ha continuat treballant en dues direccions:

1) L'accés per Internet al portal que conté els materials publicats. El com-

promís inicial era de fer accessibles els materials del volum i de l'ALDC; en realitat, ha resultat més pràctic posar en xarxa els materials dels sis volums publicats, amb les connexions corresponents al PALDC i al material fotogràfic de cada volum. S'ha acabat la implementació al portal de tota la informació sobre presentació, equip, metodologia, localitats, índexs generals i publicacions; de tots els mapes i les llistes dels volums i-vi de l'ALDC; de tots els mapes dels volums 1-3 del PALDC; de totes les connexions entre l'ALDC i el PALDC, i de bona part del material fotogràfic dels volums ii-vi. Actualment, falta completar la implementació del material fotogràfic; les connexions de cada mapa i de cada llista amb les fotografies corresponents, i les connexions amb els índexs de material fotogràfic. De moment no està prevista, a curt termini, la connexió amb els etnotextos publicats.

2) L'accés per Internet a l'aplicació de consulta de la base de dades. Els treballs s'han centrat en els materials del volum i de l'ALDC.

Constitució d'un corpus textual per a una gramàtica del català modern (GCM)

Director: Josep Martines Peres

El projecte té per objectius generals: a) constituir el corpus textual de la llengua catalana dins el període comprès des del

segle XVII fins a 1833 —data presa com a referència de l'inici de la Renaixença i del procés de codificació del català contemporani—, i b) desenvolupar i aplicar eines informàtiques que permetin la lematització d'aquest corpus i en facilitin l'aprofitament per a l'elaboració de la *Gramàtica del català modern (1601-1833)* (GCM).

Aquest programa s'ha dissenyat per a una durada de tres anys. Segons la programació prevista, aquest segon any calia dur a terme les tasques següents:

1) Incorporació de la resta dels textos previstos.

2) Lematització dels materials. Els mitjans de què ja disposa el projecte IVITRA permeten una lematització semi-automàtica del corpus; caldrà, però, una tasca intensa de supervisió de les propostes de lematització del programa.

Diccionari del Català Contemporani - Diccionari Descriptiu de la Llengua Catalana

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

Finalitat del programa: elaborar un diccionari descriptiu del català sobre la base dels recursos constituïts en la primera fase del projecte (Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana, CTILC). El *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* (DDL) és l'obra lexicogràfica que té com a objectiu la descripció precisa de les

unitats lèxiques de la llengua, des del punt de vista del seu contingut i de la seva utilització real, sense restriccions basades en criteris prescriptius.

Estat actual del programa i realitzacions dutes a terme durant el curs 2012-2013:

Progressió en els treballs de redacció

Durant el curs 2012-2013, s'han redactat 10.655 articles del diccionari descriptiu, la qual cosa representa que, des de l'inici del projecte fins a finals d'agost de 2013, s'ha assolit la xifra acumulada de 95.959 articles redactats. Aquesta xifra suposa, aproximadament, el 88% dels articles previstos per a la conclusió del diccionari.

Adaptació de la part redactada

i validació estructural del diccionari

Durant el curs 2012-2013, s'han mantingut diferents línies d'actuació que tenen com a objectiu l'adaptació dels articles redactats a dues modificacions introduïdes en el procés de redacció del diccionari: d'una banda, el canvi de font de referència normativa arran de la publicació del DIEC2 (que afecta el marcatge específic com a no normatius de certs elements del DDL) i, d'una altra, els criteris de redacció establerts en el manual de redacció a partir de 2009. En paral·lel amb el desenvolupament d'aquestes tasques, a més, es porten a terme determinades operacions de validació estructural del

diccionari; aquestes operacions suposen la revisió d'alguns aspectes que, malgrat que no han estat objecte de cap reformulació en el manual, requereixen una certa supervisió que n'harmonitzi el tractament. En concret, s'han completat les tasques de *revisió de les locucions susceptibles d'ésser tractades com a variants d'altres locucions*, la *regularització de les sèries sinonímiques (tractament de les definicions equivalents)* i l'*adaptació de les col·locacions a l'inventari establert en el nou manual de redacció*. També s'han completat diverses accions relatives a l'adaptació dels patrons que no seguien els criteris formulats en el manual de redacció de 2009.

També s'han portat a terme tasques relacionades amb el tractament de les actualitzacions que suposa el canvi de referència normativa del DIEC1 al DIEC2. Aquest curs s'ha dedicat, fonamentalment, al tractament dins del DDLC de les modificacions introduïdes en el DIEC2 (en paper o en línia) a partir de la segona impressió del DIEC2 (novembre 2007). Fins al moment, la darrera llista d'aquestes modificacions ha estat publicada el febrer de 2013, i els canvis corresponents sobre el DDLC ja han estat incorporats com a acció prioritària d'aquesta línia d'activitat dins del mateix any 2013. Complementàriament, hom ha treballat en la incorporació de les modificacions anteriors a la segona impressió del DIEC que no foren publicades per les

Oficines Lexicogràfiques en les llistes de novetats i modificacions, i que es concreten en les accepcions que en el DIEC1 es basaven exclusivament en l'aportació d'un exemple i que en el DIEC2 s'han desenvolupat amb la formulació explícita d'una definició. El tractament d'aquests casos s'inicià a finals de 2012 i ha estat completat durant 2013.

Anàlisi dels lemes del corpus no seleccionats inicialment

Durant aquest curs, s'han analitzat els grups de lemes que presenten determinades característiques que els fan candidats a satisfer les condicions d'incorporació determinades pels criteris de redacció. Concretament, s'han analitzat: *a)* la totalitat dels «lemes secundaris» del corpus; *b)* els lemes adjectius amb forma de participis i que, per tant, poden ser interpretats com una conversió sintàctica en algun dels articles redactats del DDLC, i *c)* els lemes susceptibles de realitzar algun dels processos derivatius predictibles previstos en el DDLC. Com a resultat d'aquesta activitat, s'han incorporat al diccionari, en l'element estructural que els corresponia en cada cas, un total de 2.580 lemes.

Exemplificació de variants

En els inicis d'aquest curs 2012-2013, com a fruit d'una sèrie d'observacions i de reflexions sobre la naturalesa de les variants (formals, flexionals i apreciati-

ves), que constitueixen un element estructural dels articles del DDLC, s'avaluaren diferents possibilitats de millorar-ne la representació en el diccionari, a fi de garantir la interpretació correcta de llur motivació. Per aquest motiu, s'han modificat les propietats relacionals dels diferents tipus de variants amb l'objectiu d'incorporar-hi facultativament un exemple o més per a la il·lustració de cada variant. En la versió electrònica del diccionari, aquesta modificació permet la visualització dels exemples mitjançant un vincle que distingeix les variants exemplificades. Aquest canvi en les propietats de les variants, però, no ha alterat els protocols de redacció, sinó que la incorporació dels exemples forma part de les accions que es duen a terme sobre els articles ja redactats.

Un cop implementades, a començaments de 2013, les opcions corresponents a l'addició d'exemples a les variants i les adaptacions necessàries de la interfície de consultes del DDLC, s'ha planificat una línia d'activitat amb l'objectiu d'incorporar sistemàticament exemples a les variants, començant per aquells casos en què es fa més necessària l'exemplificació per raons de claredat informativa del diccionari. Com a resultat d'aquesta línia d'activitat, s'han incorporat 2.944 exemples de variants formals, 91 exemples de variants flexionals i 37 exemples de variants apreciatives.

Digitalització de l'arxiu físic d'articles redactats

En l'inici d'aquest curs 2012-2013, hom decidí tirar endavant, d'acord amb les propostes que des del projecte DCC ja s'havien fet a gerència fa alguns anys, la digitalització del conjunt de carpetes que conformen l'arxiu físic dels articles redactats. Aquest material serà accessible en format digital mitjançant l'aplicació d'ús intern de consulta i de manteniment del DDLC. Per a la digitalització d'aquest material es compta amb la col·laboració de la gerència i dels serveis generals de l'IEC, que s'ocupen del trasllat a suport digital pròpiament dit. Posteriorment, una aplicació desenvolupada per l'àrea de disseny informàtic del DCC vincula automàticament els fitxers resultants de la digitalització a l'article corresponent del DDLC. El nombre total de carpetes digitalitzades (i accessibles des de l'aplicació corresponent) és, a finals d'aquest curs, de 4.645.

Estructura organitzativa

Durant aquest curs 2012-2013, tres persones del DCC han estat dedicades, en comissió de serveis, a altres tasques de l'IEC durant un període de quatre mesos (de principis de gener de 2013 fins a finals d'abril). Amb aquesta única sostracció, els recursos del projecte s'han mantingut estables durant tot el curs, ja que no s'ha produït l'amortització de cap plaça del projecte.

Digitalització de l'epistolari de Josep Sebastià Pons

Director: August Bover i Font

Ponent: Josep Moran i Ocerinjauregui

Durant aquest curs, s'ha penjat la transcripció de noranta-una cartes —majoritàriament escrites en llengua catalana, però també n'hi ha en llengua francesa— i cinquanta-nou originals escanejats. Entre els emissors hi ha Caterina Albert, Horaci Chauvet, Editorial Gallimard (Raymond Queneau), Frederic Mistral, Enric Morera, Joaquim Ruyra o Blanca Selva, per exemple; també n'hi ha un grup d'emissor o receptor que encara no hem pogut identificar.

S'han introduït camps a tots els registres (data, emissor, receptor, lloc, llengua, tipus, tema, incidències, topònims, antropònims), per tal de fer més fàcil i productiva la recerca al llarg del corpus de la correspondència. I s'ha començat l'anotació de les cartes.

S'han localitzat i fotocopiats una seixantena de cartes més, de diferents emissors (Josep M. de Casacuberta, Pere Coromines, Josep M. Cruzet, Ventura Cassol i diversos corresponents occitans), que estan en procés de transcripció i d'escaneig dels originals.

August Bover ha escrit l'article «Més enllà de les fronteres, la poesia de Josep Sebastià Pons», que es publicarà en el pròxim número de la revista *Poetaris* (núm. 4).

Els clàssics i la llengua literària: norma i cànon

Directora: Montserrat Jufresa i Muñoz

Ponent: Mariàngela Vilallonga Vives

L'objectiu principal del projecte és confeccionar un repertori de les traduccions dels autors clàssics al català fetes en el període que abasta l'estudi, donant notícia, si és possible, dels traductors. Per això, el grup de recerca ha començat a elaborar el repertori de les traduccions d'escriptors clàssics al català, tot identificant-ne els traductors, des del segle XVI fins al XX. Fins al moment, s'ha treballat en els autors i les obres següents:

— Autors: Anacreont, Aquil·les Taci, Aristòfanes, Aristòtil, Ausoni, Ciceró, Claudià, Demòstenes, Èsquil, Èsquines, Eurípides, Heliodor, Heròdot, Homer, Horaci, Isòcrates, Juvenal, Lísies, Lluccià, Marcial, Menandre, Ovidi, Persi, Píndar, Plató, Plaute, Plini el Vell, Plini el Jove, Plutarc, Quintilià, Safo, Sèneca, Sòfocles, Soló, Suetoni, Tàcit, Terenci, Titus Livi, Tucídides, Varró, Virgili, Vitruvi, Xenofont.

— Obres: *Iliada*, *Odissea*, *Himnes homèrics*, *Anacreòntiques*, *Bíblia*, *Evangelis*, *Epístoles* i *Actes dels apòstols*.

Durant aquest curs, doncs, s'han anat consolidant i definint els objectius del projecte, de manera que s'han pogut publicar diversos articles i realitzar comunicacions a congressos.

**Estudi previ a l'edició
de les obres completes
de Lluís Nicolau d'Olwer**

Director: Carles Miralles i Solà

Al llarg del curs 2012-2013, han continuat els treballs de fixació de la problemàtica actual relativa a l'estudi sobre *Abelard*, obra inèdita de Lluís Nicolau d'Olwer. La publicació de *La lliçó de la dictadura*, de Lluís Nicolau d'Olwer, dins la col·lecció «Biblioteca del Catalanisme» de l'editorial RBA, que estava prevista per a 2013 s'ha demorat.

**Glossarium Mediae Latinitatis
Cataloniae**

Directors: Joan A. Argenter i Giralt
Pere Quetglas i Nicolau

En la part del projecte dedicada a la redacció, han continuat les tasques de preparació i composició d'articles de la lletra E. La redacció i la presentació d'aquests articles responen als criteris uniformadors i racionalitzadors que es van aplicar en la reedició del volum 1 (lletres A-D).

Pel que fa a la digitalització de fonts i al desenvolupament del *Corpus documentale latinum Cataloniae* (CODOLCAT):

— Ha prosseguit el procés de digitalització de documents que s'integren en la base de dades interna o corpus di-

gitalitzat dels textos dels quals es parteix per a la redacció del diccionari del *Glossarium mediae latinitatis Cataloniae* (GMLC). Com a resultat, a final del curs 2012-2013, la base de dades interna estava constituïda per 23.000 documents digitalitzats.

— S'han millorat les prestacions de l'aplicació informàtica per a tractar els textos digitalitzats i del motor de recerca que serveix per a realitzar cerques lèxiques complexes (creats el 2010). Durant el 2013 s'han aconseguit marcar, indexar i introduir en l'aplicació textos corresponents a deu cartularis (*Liber feudorum maior*, cartularis de Sant Cugat del Vallès, de la Mensa Episcopal de Barcelona de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Santa Maria de Serrateix, de Sant Pere de la Portella, de la canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú, i de Santa Maria d'Amer; testaments dels comtes de Barcelona i reis d'Aragó, i documents testimonials de la pràctica de la successió testada a la Catalunya altmedieval).

— S'ha publicat, l'1 de juliol de 2013, la segona versió del *Corpus documentale latinum Cataloniae* (CODOLCAT), d'accés lliure i gratuït, i amb registre d'usuaris. Aquesta segona versió (v. 2.0 / MMXIII; ISSN: 2255-0615) permet la consulta d'aproximadament 2.400 documents corresponents als deu cartularis esmentats (<http://gmlc.inf.csic.es/codolcat>).

— S'han continuat introduint documents en el CODOLCAT, com a preparació de la tercera versió, que es publicarà al llarg de 2014.

— S'ha començat a preparar l'edició en línia del GMLC. El mateix equip del GMLC ha dut a terme la codificació de la lletra A del GMLC en XML (més concretament, en el sistema Text Encoding Initiative, TEI).

D'altra banda, els membres de l'equip del *Glossarium mediae latinitatis Cataloniae* han prosseguit amb la labor de participació en fòrums nacionals i internacionals per a donar a conèixer els avenços en la redacció i difusió del nostre diccionari:

— Participació en el Congrés de Lexicografia Llatina Medieval, celebrat a Munic, del 12 al 15 de setembre de 2012.

— Participació en les jornades de treball «ThatCamp. User generated “Unconference” on Digital Humanities/Non-Conférence sur les “Digital Humanities”», que van tenir lloc del 24 al 28 de setembre de 2012, a École des Hautes Études en Sciences Sociales, a París.

— Susanna Allés Torrent va participar en el seminari «Connecting Textual Corpora and Dictionaries, COST Action 1005, Medioevo Europeo, Working Group 3», celebrat a Cracòvia (Polònia) els dies 25 i 26 d'abril de 2013, a l'Acadèmia de Ciències de Polònia. Hi va presentar les comunicacions «Survey of *Corpus diacrónico del es-*

pañol (Real Academia Española) and *Diccionario del castellano del siglo xv en la Corona de Aragón* (Universitat de Barcelona)» (dia 25) i «*Le Corpus documentaire latinum Cataloniae*, CODOLCAT, et le *Glossarium mediae latinitatis Cataloniae*» (dia 26).

— Del 15 al 17 de maig de 2013 es va celebrar, a la Institució Milà i Fontanals, el seminari «XML-TEI per a obres lexicogràfiques de l'antiguitat i de l'edat mitjana (<http://gmlc.inf.csic.es/2013/workshop>)», organitzat per l'equip del GMLC.

— Participació en el 5th European Congress of Medieval Studies: Secrets and Discovery in the Middle Ages / V Congressos Europeu de Estudos Medievais: Segredo e Descoberta na Idade Média, organitzat per la Fédération Internationale des Instituts d'Études Médiévales (FIDEM) i celebrat a Oporto del 25 al 29 de juny de 2013.

— Assistència al XVII Simposi d'Estudis Clàssics, «*Omnia mutantur: canvi, transformació i pervivència en la cultura clàssica, en les seves llengües i en el seu llegat*», organitzat per la Secció Catalana de la SEEC (Sociedad Española de Estudios Clásicos) i celebrat a Barcelona i a Cerdanyola del Vallès (Universitat de Barcelona i Universitat Autònoma de Barcelona), del 3 al 5 de juliol de 2013.

Llengua i territori a Ponent i l'alt Pirineu (III). El patrimoni etnolingüístic al Pirineu i Prepirineu occidentals i al nord de la Franja

Director: Ramon Sistac i Vicén

Aquest curs ha finalitzat l'etapa de recollida d'entrevistes. Dissortadament, la manca de recursos (materials i humans) ha impedit d'ampliar el radi d'acció als territoris encara per entrevistar del Pallars Jussà i la Ribagorça.

Ha continuat la tasca d'extracció, tabulació i valoració de les dades procedents dels materials recollits per al projecte. Hi ha un total de cent cinquanta-un pobles entrevistats, la major part dels quals amb més d'una persona. La majoria de les entrevistes també estan transcrites amb un sistema de transcripció propi, que permet detectar ràpidament mots i pronúncies concretes mitjançant programes de cerca d'expressions regulars.

Així mateix, la feina de recerca no ha cessat durant tot aquest període i ha seguit els objectius marcats a l'inici de la realització del projecte l'any 2010: geografia lingüística, sociolingüística, dinàmica dels dialectes de transició i com afecta la llengua de l'escola i els mitjans de comunicació a una societat tradicionalment sedentària.

Finalment, en matèria de transferència del coneixement, han continuat també les tasques d'assessorament lin-

güístic en matèria dialectal en teatres, sèries televisives i en l'edició de contes infantils. S'ha treballat, també, en l'edició de materials lèxics.

NEOXOC: la dimensió geolectal de la llengua catalana a través de la neologia. Anàlisi de la influència de l'anglès

Directora: M. Teresa Cabré i Castellví

Els objectius d'aquest període han estat els tres següents:

1. Recopilar uns mil neologismes de cada un dels nodes col·laboradors per tal d'alimentar la base de dades.
2. Analitzar i valorar de manera contrastada les dades (primer estudi manual i qualitatiu): contrastar el pes de l'anglès en les tendències de creació de lèxic nou en les diferents variants diatòpiques del català pel que fa als manlleus i els neologismes semàntics.

3. Elaborar un prototipus de l'entrada lexicogràfica del diccionari de neologismes extrets de fonts editats en diversos territoris de llengua catalana.

Cada node de la xarxa NEOXOC ha continuat treballant en la recopilació de neologismes de textos de premsa d'arreu del domini lingüístic del català. En aquest marc de treball, hem finalitzat la publicació de les dades corresponents al període 2008-2010 recollides per NEOXOC.

L'estudi és el resultat del treball dut a terme per la xarxa NEOXOC i ofereix, d'una banda, una descripció dels neologismes recollits durant el període 2008-2010, i, de l'altra, una anàlisi contrastiva territorial que permeti posar de manifest les diferències i/o les semblances dels neologismes recollits pels diferents nodes, tant pel que fa als lemes detectats, com pel que fa als recursos de formació que els han originat. L'estudi s'estructura en set capítols, cadascun dels quals s'encarrega de la descripció, quantitativa i qualitativa, i de l'anàlisi territorial contrastiva de diferents tipus de neologismes: capítol 1: «La prefixació»; capítol 2: «La sufíxació»; capítol 3: «La composició culta»; capítol 4: «La composició patrimonial i la sintagmació»; capítol 5: «Els manlleus de l'anglès»; capítol 6: «Els manlleus del castellà»; capítol 7: «La truncació», i capítol 8: «La resemantització». El volum es clou amb dos annexos relatius a les dades objecte d'anàlisi, que són l'embrió del diccionari en línia que el projecte es va proposar com a objectiu de treball. El primer annex recull els exemples de neologismes citats en cadascun dels capítols precedents i el segon annex inclou una mostra de les dades recollides per NEOXOC durant el període 2008-2010, que permet fer-se una idea general de les singularitats de les formes neològiques detectades pels diferents nodes, així com trobar exemples concrets de la variació neològica diatòpica recollida.

Les llistes d'aquest segon annex presenten, per a cada neologisme documentat, la informació següent: categoria gramatical, font i tipus de neologisme. L'annex inclou quatre llistes diferents: la primera llista correspon a un recull dels deu neologismes més freqüents documentats en gairebé totes les zones estudiades, amb la inclusió d'un parell de contextos d'ús per a cada forma; la segona llista inclou una mostra dels cent neologismes més freqüents a tota la xarxa, independentment del fet que no s'hagin documentat en tot el territori analitzat; en aquest cas, per a cada forma no hi ha el context d'ús, però sí que s'inclou el nombre de repeticions documentades; la tercera llista mostra els neologismes de cada un dels nodes de la xarxa que tenen una freqüència superior a cinc, i, finalment, la darrera llista inclou els trenta neologismes de cada node que només s'han documentat en aquella zona i que, d'alguna manera, es poden considerar «hàpax dialectals». Tot plegat ofereix una informació interessant i força concreta sobre la diversitat neològica dialectal de la llengua catalana.

D'altra banda, el grup ha realitzat un seminari, de deu setmanes de durada, dedicat exclusivament a l'estudi qualitatiu de l'anglès en les tendències de creació del lèxic nou en els manlleus i els calcs.

Per a realitzar l'estudi de la influència de l'anglès en la creació de paraules noves en català, s'ha creat una base de dades de manlleus i de neologismes semàn-

tics dels darrers cinc anys que inclou: neologismes per manlleus, 6.468 (15.663), i neologismes semàntics, 1.598 (2.537).

Finalment, diversos membres treballen en l'elaboració de tesis doctorals relacionades amb el projecte. I s'han realitzat treballs de final de grau centrats en el manlleu. Aquest curs, Alba Coll, en el marc d'aquest projecte, ha defensat la tesi *La norma lingüística en els diccionaris: contrast del discurs lexicogràfic de llengua catalana i de llengua castellana* (Barcelona, Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra. Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge). S'estan elaborant altres tesis doctorals relacionades amb el projecte com, per exemple, el treball d'Elisabet Llopart sobre motivacions de creativitat lèxica o el treball d'Òscar Pozuelo sobre la derivació zero.

Algunes de les publicacions dels membres de l'equip relacionades amb el projecte i publicades durant el curs són les següents:

COLL, Alba; CABRÉ, M. Teresa; ESTOPÀ, Rosa. «La norma lingüística en el discurso lexicográfico del español y el catalán: una primera aproximación». *Osservare le norme, osservare l'uso: il lessico nei dizionari e nei media* (9-11 maig 2013). Torí: Università degli Studi di Torino, 2013.

LLOPART, Elisabet; FREIXA, Judit. «La función comunicativa de los neologismos:

critérios basados en el uso». *XII Congreso de la Asociación Europea de Lenguas para Fines Específicos: multilingüismo y TIC's* (5-7 setembre 2013). La Corunya: Universidade da Coruña. Facultad de Filología: AELFE, 2013.

— «Neología denominativa y neología estilística: información relevante para la actualización lexicográfica». *Congreso Internacional «El diccionario: neología, lenguaje de especialidad, computación»* (28-30 octubre 2013). Ciutat de Mèxic: El Colegio de México, 2013.

Obra completa de Santiago Rusiñol.

Recopilació, edició, estudi

i publicació

Directora: Vinyet Panyella i Balcells

Ponent: Jaume Cabré i Fabrè

L'objectiu del projecte és la recuperació íntegra de l'obra literària de Santiago Rusiñol (1861-1931) per a fer-la accessible i publicar-la en edició digital, acompanyada dels corresponents estudis introductoris i el sistema de referències. Des del moment en què finalitzà el període de drets d'autor de l'artista (2011), es va decidir la incorporació de l'obra artística, especialment la que manté el correlat amb l'obra literària, per la qual cosa es compta amb la cessió d'imatges per part del Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), el Consorci del Patrimoni de Sitges (Museu del Cau

Ferrat i Museu de Maricel) i altres col·leccions públiques i privades. Pel que fa a l'obra literària (l'objectiu principal del projecte), es tracta de més d'un centenar d'obres publicades entre 1894 i 1936 en primera edició, uns dos mil articles des de 1882 fins a final dels anys vint i cinc-centes cartes trameses i rebudes que configuren el seu epistolari.

El pla de publicació de l'*Obra completa de Santiago Rusiñol* (OCSR) s'estableix en sis àmbits, dins del qual les obres són ordenades cronològicament: 1. Prosa (Proses i viatges. Conferències, discursos, pròlegs); 2. Novel·les. Traduccions (obres traduïdes per Santiago Rusiñol); 3. Articles; 4. Teatre; 5. Epistolari. Entrevistes; 6. Àlbum cronològic. Catàleg bibliogràfic. Índexs (onomàstic, geogràfic, títols d'obres).

El web del projecte (<http://taller.iec.cat/ocsr/veure.asp>) conté els elements d'informació i els resultats assolits. Les activitats del curs 2012-2013 han consistit en la continuació del projecte, dedicat principalment a dues activitats:

— L'estudi introductori de les traduccions de Rusiñol, encarregat a la Dra. Àngels Ribes, de la Universitat de Lleida, i lliurat amb el títol de *Santiago Rusiñol, traductor*. Està pendent de ser penjat al web juntament amb l'aparat crític subsegüent.

— El traspass de la base de dades bibliogràfiques des de Refworks (tancat a la Biblioteca de Catalunya, des d'on

s'accedia el 31 de desembre de 2013) al programari lliure de gestió bibliogràfica Mendeley.

D'altra banda, s'han continuat les tasques d'actualització del catàleg de l'obra literària de Santiago Rusiñol, i de seguiment i manteniment del sistema de referències i aparat crític.

S'ha encarregat a Susanna Rafart, que és qui té cura de l'edició filològica dels textos i és autora dels criteris filològics d'edició, l'elaboració dels criteris d'edició per als textos en llengua castellana.

Cal destacar, també, la participació en la I Jornada LITCAT: «La literatura catalana contemporània: intertextos, influències i relacions», en què Vinyet Panyella va fer la intervenció «Rusiñol digital. L'edició de l'obra completa de l'artista total». La Jornada tingué lloc a l'IEC el dia 11 de maig de 2012, amb l'objectiu d'esdevenir un punt de trobada entre els diversos grups de recerca dedicats a la literatura catalana contemporània.

Obres completes de Pompeu Fabra

Directors: Joan Solà i Cortassa (†)
Jordi Mir i Parache

L'objectiu de les *Obres completes* de Pompeu Fabra (1868-1948) és posar a l'abast del públic, convenientment editada i ordenada, l'obra del lingüista fins ara dispersa i en bona part intrombable. Entrem en la recta final de l'edició de les obres completes

de Pompeu Fabra, que finalitzarà el 2013 amb la publicació del volum 9, coincidint amb la celebració del centenari de les *Normes ortogràfiques*. És un projecte de gran abast, en què s'han implicat diferents institucions i editorials dels Països Catalans. Els volums han estat elaborats per equips de treball formats *ad hoc* i han requerit aproximacions metodològiques adequades a les característiques de cada text i a les seves problemàtiques específiques, des de les de caràcter tècnic inherents a les reproduccions facsímils fins a la complexitat de la preparació d'una edició crítica.

- Pompeu Fabra. Obres completes*, a cura de Jordi Mir i Joan Solà. Barcelona: ECSA: Edicions 62; València: Edicions 3i4; Palma de Mallorca: Moll, 2005-2013.
- Vol. 1: *Gramàtiques de 1891, 1891, 1898, 1912*
  - Vol. 2: *Sil·labari. Gramàtiques de 1918 (curs mitjà), 1928, 1929 i 1941. Cursos orals*
  - Vol. 3: *Articles erudits. Gramàtiques francesa i anglesa*
  - Vol. 4: *Obra ortogràfica. Manuals divulgatius (1925-1926)*
  - Vol. 5: *Diccionari general de la llengua catalana*
  - Vol. 6: *Gramàtiques de 1918/1933, 1956, 1946. Traduccions de teatre*
  - Vol. 7: *Converses filològiques*
  - Vol. 8: *Epistolari. Curs de llengua catalana per correspondència*
  - Vol. 9: *Textos i materials. Cronologia general. Recepció de l'obra i la figura*

Observatori de Neologia

Directora: M. Teresa Cabré i Castellví

L'Observatori de Neologia és un projecte de recerca de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA) de la Universitat Pompeu Fabra que es realitza amb la col·laboració de l'IEC. L'objectiu és analitzar el fenomen de l'aparició de paraules noves en l'ús a través de textos escrits i orals de llengua general en català i en castellà. En aquests volums, un per a cada any, apareixen ordenats alfabèticament els neologismes corresponents al buidatge de: a) textos escrits de premsa d'àmplia difusió, b) textos escrits «espontanis» procedents de publicacions diverses adreçades a un públic general que es caracteritzen per no haver passat necessàriament pel filtre de la correcció i c) textos orals procedents de mitjans de comunicació de massa.

La fitxa de cada neologisme conté les informacions següents: entrada, categoria gramatical, font (diari), data, secció (codificada) i context. Atès que per identificar els neologismes es té en compte el criteri lexicogràfic, el corpus d'exclusió han estat les obres *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC) de l'IEC, *Diccionari de la llengua catalana* (DLC) d'Enciclopèdia Catalana, *Gran enciclopèdia catalana* i *Gran diccionari de la llengua catalana* (GDLC). El 2013 s'han fet 3.979 fitxes.

Publicació de l'obra gramatical d'Antoni Febrer i Cardona

Director: Jordi Carbonell i de Ballester

El projecte de publicació de l'*Obra completa d'Antoni Febrer i Cardona* (1761-1841) és una iniciativa que permetrà comptar amb edicions filològiques d'un dels autors més significatius de la Il·lustració en l'àmbit català, el qual no sols elaborà un model teòric de la nostra llengua, sinó que en demostrà la validesa en tots els registres i temes a través d'una obra extensa, vertebrada a partir dels eixos de la gramàtica, la traducció i la poesia. La publicació de l'obra gramatical i la preceptiva poètica correspon a l'IEC, per mitjà d'un conveni amb l'Institut Menorquí d'Estudis (vol. I-VI), i la restant (vol. VII-XVIII), a Publicacions de l'Abadia de Montserrat i la Universitat de les Illes Balears.

Les obres en curs de preparació (editades per l'IEC) són *Obres gramaticals II* (edició de Francesc Feliu, prevista per al 2016) i *Obra gramatical francesa* (2 v.).

Refranyer Aguiló

Director: Germà Colón Domènech

El *Refranyer Aguiló* és la col·lecció de parèmies (més de 40.000 fitxes) que

Marià Aguiló i Fuster va recollir al llarg de la seva vida, en diversos indrets de tot el domini lingüístic català o de les informacions que rebia de diferents personalitats destacades.

En el curs 2012-2013, s'ha obtingut gairebé la versió definitiva de la base de dades del *Refranyer*. S'ha introduït el contingut de les fitxes de la lletra A a la base de dades i se n'ha fet la primera revisió. També hem començat a introduir el contingut de les fitxes de la lletra B. D'altra banda, s'han redactat els criteris del *Refranyer*.

Vocabulari de la Llengua Catalana Medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain

Director: Germà Colón Domènech

En el curs 2012-2013, s'han revisat i corregit, aleatòriament, les entrades a partir de la informació introduïda a la base de dades. S'han fet les esmenes pertinents: creació i supressió d'entrades, comprovació de la remissió de mots, correcció i adequació de les definicions, etcètera. També s'han comparat les edicions dels textos i, en els casos que ha estat possible, a partir de la informació dels textos i de la consulta d'altres obres lexicogràfiques, s'han creat definicions per als mots que no en tenien.

Secció de Filosofia i Ciències Socials

Aportacions dels economistes catalans en l'àmbit de la recerca

Directors: Eduard Arruga i Valeri
Antoni Montserrat i Solé

Durant el curs 2012-2013 s'han dut a terme les activitats següents:

1) Seguint amb la base de dades relativa a l'activitat dels 239 socis actuals de la Societat Catalana d'Economia (SCE), s'ha estat treballant en la llista i el fitxatge d'economistes rellevants actuals no socis i d'economistes (socis o no socis) del passat també rellevants; en el cas dels economistes del passat, es prioritza la recerca en els que foren socis, bé de l'actual Societat Catalana d'Economia, bé de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials (SCEJES, precedent de la SCE), bé de membres del mateix Institut d'Estudis Catalans (IEC).

2) S'ha iniciat i avançat en la recopilació de dades d'institucions i entitats de les terres de llengua i cultura catalanes dedicades a promoure, realitzar o divulgar la recerca científica en els àmbits de l'economia i de l'economia catalana, amb abast des de començament del segle XIX fins al moment actual; aquesta part pot donar lloc a una monografia específica, i, a més, s'incorporarà a la base de dades general ja presentada el curs passat.

Anticipant el resultat final de la recerca, es disposa ja de la base per a un

nou volum de la col·lecció «Quaderns de Recerca», que edita la SCE; comprendrà Laureà Figuerola i Ballester, Ernest Lluç i Martín, Ramon Trías Fargas i Josep Antoni Vandellòs i Solà, amb aportacions a càrrec, respectivament, d'Anton Costas Comesaña, Francesc Artal i Vidal, Antoni Montserrat i Solé i Jordi Pascual i Escutia.

Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona, 3 v. Ms. 1

Director: Jaume de Puig i Oliver

Han estat descrits els manuscrits núm. 41-55, 57-58, 60-62, 66-69, 73, 76, 77, 81, 88, 90, 93 i 100. En total, trenta-dos, que, sumats als quaranta del curs passat, són en total setanta-dos. Així, en queden vint-i-vuit per a arribar a l'objectiu proposat.

Els manuscrits s'han descrit de manera saltada per raons d'oportunitat, mirant de reagrupar els que tipològicament són més semblants. D'alguns dels que s'han deixat de banda, especialment dificultosos pel seu estat físic, se n'ha iniciat la descripció. La major part dels manuscrits descrits corresponen a manuals d'ensenyament superior: filosofia, teologia, dret, i també hi ha formularis jurídics per a ús dels professionals del dret. D'acord amb els continguts que es detallen, es veu tot d'una que els primers

tenen formes comunes, que les matèries s'exposen seguint pautes uniformes o molt semblants. La construcció d'aquests manuals, doncs, correspon a criteris que algú havia formulat i que es van consolidar. A mesura que avanci la descripció dels manuscrits, es podrà precisar millor l'origen de la tipologia i les tècniques d'elaboració de cada manuscrit. S'ha tingut l'oportunitat d'ensinistrar en la tècnica de la descripció material dels manuscrits Marta Lleopart Xifre, mestra titulada, la qual ha col·laborat molt eficaçment en la recerca en curs.

Catàleg històric general de la premsa en català, II. La renovació del periodisme, 1899-1923

Director: Jaume Guillaumet i Lloveras
Ponent: Josep M. Casasús i Guri

S'ha continuat la investigació sobre periòdics amb un total de 161 fitxes i els corresponents articles. Dels 161 periòdics investigats, 98 corresponen a Catalunya, 43 al País Valencià, 18 a les Illes Balears i 2 a la Catalunya del Nord.

Comprensió i producció de textos amb recursos digitals

Director: Joaquim Arnau i Querol

El projecte pretén avaluar els efectes d'un programa d'intervenció basat en la com-

prensió i producció de textos amb suports digitals. Les tasques realitzades aquest curs han estat les següents:

— Formació d'un professor de l'escola Lavínia de Barcelona, tutor de sisè de primària, on s'aplica el programa. Aquesta formació ha consistit a proporcionar a l'alumnat estratègies per a la comprensió dels textos del tema que han d'aprendre («El descobriment d'Amèrica»), així com procediments perquè puguin crear textos multimodals que expliquin i presentin el coneixement adquirit. Per a realitzar aquesta segona activitat es va elaborar un conjunt de recursos digitals.

— El programa d'intervenció, iniciat durant la segona quinzena de febrer de 2013, ha constatat de dues fases. La primera fase ha estat dirigida a tots els membres de la classe i en la qual se'ls ha ensenyat a interpretar adequadament els textos proposats i se'ls han proporcionat criteris perquè creïn els seus propis textos multimodals. En la segona fase, en grups de dos i amb l'ordinador, l'alumnat ha creat el seu propi text referit a un dels aspectes bàsics del tema treballat. S'han enregistrat en vídeo totes les sessions.

— S'han elaborat els criteris de transcripció i s'ha transcrit una mostra de les interaccions produïdes quan l'alumnat treballava amb l'ordinador. A partir d'aquesta mostra i de les observacions d'aula, s'ha fet una primera valoració del programa d'intervenció i del treball de l'alumnat.

Evolució dels paisatges mediterranis de ribera

Director: Josep M. Panareda Clopés

S'han dut a terme tres tipus d'activitats:

1) Treball de camp. S'han fet trenta-sis sessions de treball de camp d'un dia per a realitzar prospeccions a les conques de la Tordera, el Congost, el Foix i el Llobregat.

2) Entrada i tractament de dades. Es tracta de les dades obtingudes durant les sessions de camp.

3) Elaboració de resultats i redacció de resultats. Els resultats han estat presentats en diversos congressos i reunions, i publicats en revistes. També s'ha col·laborat amb especialistes que treballen en la mateixa temàtica.

El diàleg com a font de dret.

Modelització dels fonaments de la filosofia política i jurídica catalana (s. XII-XXI)

Directors: Pompeu Casanovas Romeu
Josep Monserrat i Molas

En primer lloc, s'ha realitzat l'estudi històric del desenvolupament del pactisme polític i jurídic dividint-lo en quatre grans èpoques en què el pactisme té un llenguatge i un significat diferents. A continuació, s'ha dissenyat l'estructura de la base de dades i l'arquitectura de la plataforma

que podria donar servei, i s'ha establert el format que han de tenir els textos per al seu tractament informàtic. S'han previst algunes reunions científiques futures per a continuar el debat, tant a Catalunya com a l'estranger.

S'ha publicat l'article següent, respecte a l'ontologia, aprofitant el treball efectuat sobre l'obra historiogràfica de Ferrater Mora: Pompeu CASANOVAS, «Josep Ferrater Mora i la història intel·lectual: mètode, ontologia i ontologies», *Anuari de la Societat Catalana de Filosofia*, vol. XXIV (2013), p. 63-111.

Pompeu Casanovas ha pronunciat dues conferències: «Catalan pactism as political form: a blind alley?», en el Second Symposium on Catalonia in Australia (Universitat de Melbourne, 27 de juliol de 2013), i «La matriu balnesiana del pactisme polític», dins el curs de la Universitat Catalana d'Estiu «Els filòsofs dins la política catalana» (Prada de Conflent, 20 d'agost de 2013).

Identitat i cohesió social

Director: Josep M. Panareda Clopés

En aquest programa participen especialistes de les diferents temàtiques que engloba la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'IEC. L'objectiu principal és analitzar i diagnosticar els principals processos dels canvis actuals de la societat, amb la finalitat d'assolir una cohesió so-

cial malgrat les múltiples tensions i crisis presents i que s'esdevindran.

L'abast del projecte és molt ampli i s'ha acotat a partir de prioritats i de les disponibilitats personals, econòmiques o materials. D'entrada, s'han establert nou subprogrames per tal que s'hi puguin integrar tots els membres de la Secció: «Dret català», «Educatió com a factor de cohesió social», «Estructura i continguts del sistema de comunicació social», «Evolució del paisatge en relació amb les activitats humanes», «Evolució i estructura econòmica», «Immigració i canvis socials i culturals», «Orígens del pensament», «Tendències en la identitat nacional» i «Territori i societat».

La feina s'ha canalitzat encarregant a especialistes l'elaboració d'unes síntesis entorn de qüestions i problemàtiques concretes, que han estat exposades i debatudes en els plens mensuals de la SFCS: «Anàlisi de la viabilitat econòmica de Catalunya com a estat propi», per Núria Bosch (25 de febrer); «L'espai català de comunicació i la reconstrucció de la nació cultural», per Josep Gifreu (18 de març); «Identificar els objectius i escollir bé les eines», per Joan Majó (13 de maig), i «Estructura familiar i canvi social», per Carme Trilla (10 de juny). Amb vista al curs vinent, s'han previst les exposicions «La problemàtica de la cultura i la llengua catalanes al sistema educatiu de les Illes Balears», per Berta Sureda (octubre), i «Anàlisi i prospectiva», una

primera part per Josep M. Terricabras (novembre) i una segona part per Jordi Pujol (desembre).

La cartografia dels Països Catalans des del Renaixement a l'edat moderna

Director: Vicenç M. Rosselló i Verger

El director i el principal col·laborador d'aquest projecte, Werner-F. Bär, enginyer cartògraf de la Universitat de Frankfurt, ha avançat en la redacció del llibre sobre els quatre mapes murals a l'oli de Mallorca (segles XVI-XVIII) i llurs possibles entroncaments, tant manuscrits com impresos. També s'ha treballat en la recerca dels possibles autors, un de demostrat (Miquel Bestard), per ara, al quadre de Can Vila-llonga.

Tots aquests documents han fornit una abundosa toponímia que permet deduccions de filiació, d'acord amb les grafies, abreviatures i errades. A més, totes les imatges han estat analitzades cartomètricament, cartogràficament i semiològicament, redreçades i georeferenciades amb coordenades UTM per a poder-les confrontar amb la mapística actual. Relleu, vegetació, xarxa hídrica, assentaments humans i camins han estat minuciosament repassats, sense oblidar els decisius aspectes estratègics.

Ramon J. Pujades Bataller, que concentra la seva tasca sobre els mapa-

mundis medievals, ha treballat en la recollida de cartes i atles portolans de l'edat moderna, originals d'autor catalànic, i en la traducció anglesa dels textos que editarà.

Juli Moll i Gómez, filòleg jubilat adscrit a l'Institut Cartogràfic de Catalunya, ha enllestit la transcripció de la *Descripció particular de la illa de Mallorca e vilas...*, de Joan Baptista Binimelis (ca. 1595), per a l'edició crítica, ja en premsa a càrrec de les Publicacions de la Universitat de València i l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

La Secció ha dut a terme els programes de recerca de curta durada següents:

Dones professionals, desenvolupament local i cohesió social: una anàlisi comparativa a la Conca de Barberà i a l'Alt Urgell

Directora: M. Dolors Garcia i Ramon

El periodisme científic als Països Catalans i les noves tecnologies de la informació (interpretació i publicació de resultats)

Director: Josep M. Casasús i Guri

Immigració i cohesió socioeconòmica. L'empresariat transnacional originari del Brasil, Rússia, l'Índia i la Xina

Directora: Carlota Solé i Puig

La fase inicial i les fases evolutives de vuit comarques catalanes

Director: Joan Vilà-Valentí

Participació de les famílies i cohesió social a l'escola. Nous models de participació en temps de crisi?

Directora: Carlota Solé i Puig

Una escola per servir la llengua, la identitat i la cohesió social. El Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana (1978 i 1988)

Director: Josep González-Agàpito i Granell